

Івашко С. В.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та кримінології,
Пенітенціарна академія України,
м. Чернігів, Україна
ORCID: 0000-0003-2547-9276;

Ворошилова Д. Р.,

аспірантка кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та кримінології,
Пенітенціарна академія України,
м. Чернігів, Україна
ORCID:0009-0008-9920-3671

СУСПІЛЬНА НЕБЕЗПЕЧНІСТЬ НАРКОМАНІЇ ЯК КРИМІНОЛОГІЧНИЙ ФАКТОР НЕДОЦІЛЬНОСТІ ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЇ СТ. 309 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

У статті наведено авторське обґрунтування недоцільності декриміналізації ст. 309 Кримінального кодексу (КК) України шляхом кримінологічного аналізу суспільної небезпечності наркоманії як фонового для злочинності явища. Проаналізовано законопроект № 9028 про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо удосконалення відповідальності за незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту. Зважаючи на те, що цим законопроектом пропонується виключити з КК України ст. 309, замінивши кримінальну відповідальність за вчинення відповідних протиправних дій на адміністративну, наголошено на тому, що на сьогодні виникла низка проблемних питань з приводу впровадження такого законопроекту, адже як суспільство, так і державні органи не готові до таких змін. А відсутність стримування у виді загрози достатнього покарання буде породжувати вчинення низки нових, більш тяжких кримінальних правопорушень.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, злочин, кримінальний проступок, кримінальна відповідальність, адміністративне правопорушення, адміністративна відповідальність, декриміналізація, фонові для злочинності явища, маргінальне середовище, наркотичні засоби, наркоманія, злочинність неповнолітніх, втягнення неповнолітніх у вживання наркотичних засобів, криміногенні фактори, детермінанти, корисливо-насильницька злочинність, насильницькі кримінальні

правопорушення, злочинні групи, кримінальні правопорушення в домашній (сімейній) сфері, запобігання, працівники поліції, доказування.

Постановка проблеми. На початку 2023 року групою народних депутатів зареєстровано законопроект № 9028 про внесення змін до Кримінального кодексу (далі – КК) України та Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) щодо удосконалення відповідальності за незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту (далі – Законопроект) [1].

Законопроектом пропонується виключити з КК України ст. 309, якою передбачена кримінальна відповідальність за незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту [2], та одночасно внести зміни до ст. 44 КУпАП [3], згідно з якими до осіб, що вчинять відповідні протиправні дії, будуть застосовуватися стягнення у виді громадських робіт або штрафу.

Через це виникла низка проблемних питань з приводу впровадження вищезгаданого Законопроекту на теренах сучасної України, адже як суспільство, так і державні органи не готові до таких змін. А відсутність стримування у виді загрози достатнього покарання буде породжувати вчинення низки нових, більш тяжких кримінальних правопорушень. Також можемо прогнозувати, що ухвалення таких змін у подальшому формуватиме у свідомості громадян «дозвіл на вживання», особливо в дітей, які є досить вразливою верствою населення, оскільки мають нестійку і недостатньо сформовану психіку та легко піддаються пропозиціям спробувати «щось нове». Це, своєю чергою, сприяє поширенню наркоманії як серед дорослих, так і серед дітей, яка до того ж є фоновим для злочинності явищем.

Разом з тим до цього часу відбуваються дискусії серед учених, практичних працівників правоохоронних органів, юристів, журналістів та широкої громадськості з приводу доцільності декриміналізації ст. 309 КК України, що обумовлено високою зацікавленістю і стурбованістю соціуму до порушеної проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці наркоманії присвятили свої праці чимало науковців, серед яких І. Г. Богатирьов, Д. В. Головін, О. П. Горох, О. М. Джу́жа, О. В. Козаченко, Т. В. Корнякова, О. М. Литвинов, І. І. Митрофанов, Н. А. Мірошніченко, А. А. Музика, О. В. Сачко, Н. С. Юзікова та ін., що досліджували кримінально-правові та кримінологічні аспекти цього явища.

У 2012 р. навіть була спроба змінити санкцію ст. 309 КК України, а саме проект Закону України від 22.02.2012 р. «Про внесення зміни до статті 309 Кримінального кодексу України щодо звільнення від кримінальної відповідальності осіб, які вчинили злочини у сфері обігу наркотичних засобів, їх аналогів або прекурсорів» [4]. Обґрунтовуючи необхідність законопроекту 2012 р., розробники зважали на статистичні дані Міністерства охорони здоров'я (далі – МОЗ) України, за підрахунками якого щорічна кількість наркозалежних осіб зростає на 5–10 %, а їхній вік стабільно знижується. Зазначені негативні тенденції призводять до зростання рівня злочинності у сфері обігу наркотичних засобів, а також інших категорій кримінальних правопорушень, що спричиняє велику шкоду здоров'ю людей та загалом суспільству. Реалізація положень поданого у 2012 р. законопроекту не потребувала внесення змін до інших законів України, а мала на меті встановлення належних підстав звільнення від кримінальної відповідальності осіб, що пройшли лікування від наркотичної залежності та стали на шлях виправлення без застосування кримінального покарання.

Отже, проблематика криміналізації/декриміналізації окремих форм наркоманії донині є актуальною для галузевої юридичної науки.

Формулювання мети. Метою статті є авторське обґрунтування недоцільності декриміналізації ст. 309 КК України шляхом кримінологічного аналізу суспільної небезпечності наркоманії як фонового для злочинності явища.

Виклад основного матеріалу. Відкривши публіки новин, ми часто читаємо заголовки на кшталт: «Юнака затримали в момент вживання наркотиків», «Підліток вчинив злочин під дією психотропної речовини», «Батько примушував неповнолітню дитину жebraкувати для придбання наркотичних засобів». По-

стає цілком логічне запитання: вживання/зберігання наркотичних засобів є відповідальністю особисто кожного чи є загрозою для суспільства, яка потребує відповідного реагування і покарання?

Законодавством на цей час незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту карається КК України (ст. 309), а отже, особам, які вчиняють такі протиправні дії, загрожує покарання у виді штрафу, арешту, обмеження чи позбавлення волі, залежно від обставин кримінального правопорушення. У ч. 4 ст. 309 КК України також зазначено, що особу може бути звільнено від кримінальної відповідальності за ч. 1 зазначеної статті, якщо вона добровільно звернулася до лікувального закладу і розпочала лікування від наркоманії [2].

Водночас за такі самі протиправні дії передбачена відповідальність КУпАП, а саме статтею 44, відповідно до якої незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту *в невеликих розмірах* тягнуть за собою накладення штрафу, громадські роботи або адміністративний арешт.

Щобільше, особа, яка добровільно здала наркотичні засоби або психотропні речовини, які були в неї *в невеликих розмірах* і які вона виробила, виготовила, придбала, зберігала, перевозила, пересилала без мети збуту, *також* звільняється від адміністративної відповідальності [3].

Таким чином, різниця між кримінальною та адміністративною відповідальністю за схожі протиправні діяння полягає у *розмірах* вилучених засобів.

Законодавець визначив, що невеликі, великі та особливо великі розміри наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу, встановлюються наказом МОЗ України від 01.08.2000 р. № 188 (у редакції наказу МОЗ України від 29.07.2010 р. № 634) [5].

А тому розміри наркотичних засобів визначені на підставі існуючої практики боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів та з урахуванням існуючої міжнародної практики, що базується на визначеній добовій дозі (далі – ВДД). До неве-

ликих розмірів віднесені ті, що не перевищують 10 ВДД. Великі розміри – у межах від 100 до 1000 ВДД. Особливо великі розміри перевищують 1000 ВДД [6]. Отже, яку відповідальність буде нести особа, що займається таким видом незаконної діяльності, залежатиме від кількості наркотичних засобів, які в неї знайшли.

Протиправні діяння, які караються ст. 309 КК України, є найбільш поширеним видом кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Його основний безпосередній об'єкт – порядок, встановлений з метою захисту здоров'я населення, обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Предметом є наркотичні засоби, які у своїй кількості визначають, чи є такі протиправні діяння злочином чи кримінальним проступком. Адже не так давно задля розвантаження судів, пенітенціарної системи та гуманізації кримінального права у законодавство ввели нове поняття – кримінальний проступок, яке було запозичене в європейських держав.

Таким чином, з-поміж злочинів невеликої тяжкості виділені діяння, за вчинення яких закон не передбачає покарання у виді позбавлення волі та визнає їх кримінальними проступками [7].

Діяння, що передбачені ч. 1 ст. 309 КК України, є кримінальним проступком, а ч. 2, 3 ст. 309 КК України – злочином [2]. Окрім того, на підставі ч. 4 ст. 309 КК України особу може бути звільнено від кримінальної відповідальності за ч. 1 цієї статті, якщо вона добровільно звернулася до лікувального закладу і розпочала лікування від наркоманії. Проте, враховуючи практику Верховного Суду, наявність «наркоманії» як хвороби є обов'язковою умовою для звільнення особи від кримінальної відповідальності. Суд також звертає увагу на відсутність поняття «наркоманія» як терміну, що є законодавчо врегульованим. Суд наполягає вживати термін «психічні та поведінкові розлади внаслідок поєданого вживання наркотиків та інших психоактивних речовин», водночас зазначає, що за своєю юридичною силою обидва терміни мають використовуватись в аспекті застосування положень ч. 4 ст. 309 КК України. Також Суд звертає увагу на «добровільність», оскільки в контексті положень ч. 4 ст. 309 КК України потрібно вважати звернення особи до ліку-

вального закладу для лікування від наркоманії, яке здійснюється за її особистою згодою [8].

За останні десять років кількість людей, що вживають наркотики, значно зросла. Зокрема, у 2020 р. близько 275 мільйонів осіб у всьому світі вживали наркотичні речовини з немедициною метою, про що зазначено у всесвітній доповіді про наркотики, опублікованій Управлінням ООН з наркотиків і злочинності. Близько 6 % людей у віці від 15 до 64 років вживали наркотики принаймні один раз, а 36,3 мільйона осіб, або 13 % від загальної кількості людей, які вживають наркотики, страждають на розлади, пов'язані із вживанням наркотичних речовин [9].

На жаль, точної кількості осіб, які вживають наркотики в Україні, немає, оскільки така інформація є досить складною для збирання. Відповідно до звітів про кримінальні правопорушення, опублікованих на сайті Офісу Генерального прокурора, вбачається така тенденція. У 2022 р. обліковано 19 972 кримінальні правопорушення за ст. 309 КК України, з них у 11 304 випадках особам вручено повідомлення про підозру. Щодо осіб, які раніше вчиняли кримінальні проступки, статистичні дані налічують цифру 1 736. Найбільше кримінальних проступків у 2022 р. особи вчинили у віці від 29 до 39 років, а це 4 821 протиправне діяння.

З аналізу статистичних даних вбачається, що кількість злочинів за ст. 309 КК України у 4 рази менша, ніж кримінальних проступків, тобто до таких осіб не застосовуються суворі покарання [10]. За попередні роки тенденція залишається такою самою. Так, у 2021 р. обліковано 14 008 кримінальних правопорушень за ст. 309 КК України, з них у 9 720 випадках особам вручено повідомлення про підозру. Тенденція щодо віку, в якому особи вчиняють кримінально-протиправні діяння, є схожою до 2022 р., а саме вік від 29 до 39 років налічує 4 204 правопорушення. Варто зауважити, що кількість злочинів за ст. 309 КК України у 2021 р. у 4 рази менша, ніж кримінальних проступків. А кількість рецидивістів становить 1 736 осіб [10].

2020 р. обліковує 15 735 кримінальних правопорушень за аналізованою статтею, з них у 10 256 випадках особам вручено повідомлення про підозру. Найактуальніший вік, у якому

особи вчиняють кримінально-протиправні діяння з виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту, залишається незмінним: від 29 до 39 років – 4 274 особи. Окрім того, у 2020 р. ситуація, порівняно з двома наступними роками, суттєво змінюється, адже у цьому році саме злочинів удвічі більше, ніж кримінальних проступків [10].

Незважаючи на таку велику кількість кримінально-протиправних діянь за ст. 309 КК України, нещодавно законотворцями було внесено Законопроект щодо декриміналізації вищезазначеної статті [1; 6].

Законотворці посилаються на міжнародну практику, за якою у всьому світі криміналізація вживання і зберігання наркотиків створює більше шкоди, ніж бажаного результату, адже панує непропорційність покарання для людей, які вживають наркотики, порівняно з тими, хто продає або виготовляє їх. Курс на євроінтеграцію передбачає також співробітництво у боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів, тому мотивом стратегії ЄС щодо наркотиків на 2021–2025 роки є те, що вживання наркотиків може завдати шкоди здоров'ю та соціальної шкоди не тільки споживачам, а й їхнім сім'ям та суспільству в цілому.

Також пропонуються «альтернативи примусовим санкціям», які застосовуються замість або на додаток до традиційних заходів кримінального правосуддя щодо правопорушників, які вживають наркотики, та передбачають примусові заходи реабілітаційного характеру. Прикладом запровадження альтернативних заходів є Португалія, де у 2001 р. було декриміналізовано придбання, зберігання та вживання всіх заборонених наркотиків для особистого споживання, віднісши їх замість цього до адміністративних правопорушень [6].

Автори Законопроекту зазначають, що лише 25 % людей, які спробували наркотики, стають залежними від них. Проте одна спроба вживання наркотичних засобів у переважній більшості випадків породжує постійне вживання та довготривалу залежність від наркотиків, яка може призвести до серйозних проблем із фізичним та психічним здоров'ям. Важливо зрозуміти, що кожна людина є унікальною і реагує на наркотики по-різному.

Особливу увагу слід приділити дитячій наркоманії, адже це є глобальною проблемою. Наркоманія переважно тягне за собою серйозні наслідки для дитячого фізичного і психічного здоров'я, а також впливає на навчання дітей, їхню соціальну адаптацію та загальну якість життя.

Проаналізувавши статистичні дані щодо вчинення малолітніми та неповнолітніми особами протиправних діянь, відповідальність за які передбачена ст. 309 КК України, варто зазначити, що у 2022 р. притягнуто до відповідальності одну особу у віці до 14 років (із застосуванням примусових заходів виховного характеру), натомість у 2021 та 2020 рр. таких випадків не зафіксовано. Так, у 2022 р. у віці 14–15 років 3 неповнолітніх вчинили протиправні діяння, проте у 2021 р. виявлено значно більше підлітків у цьому віці, а саме 11 дітей. Найбільш вразливими до наркотичних засобів виявилися діти віком 16–17 років, адже їх кількість сягає 45 підлітків у 2022 р., 57 підлітків у 2021 р. та 71 підліток у 2020 р.

Виникає запитання: чому ми спостерігаємо таку прикру тенденцію розвитку дитячої наркоманії?

Діти можуть зазнавати впливу наркоманії з різних причин, таких як вплив оточення, незадовільні сімейні умови, відсутність підтримки, психологічні проблеми та багато інших криміногенних факторів (детермінантів). Шкільне середовище, родина, громадські організації та державні органи відіграють важливу роль у превентивних заходах та боротьбі з дитячою наркоманією. Набуття знань про шкідливі наслідки наркотиків має бути внесено до навчальної програми вже з раннього дитинства. Підліткова наркоманія є фактором, що сприяє злочинності серед молоді. Залежність від наркотиків впливає на поведінку підлітків, знижуючи їх контроль над своїми діями та призводячи до протиправної поведінки.

Існують економічні детермінанти, які полягають у тому, що молоді люди, які стикаються з наркоманією, можуть стати суб'єктами кримінальних правопорушень, щоб заробити гроші для придбання наркотиків. Вони можуть вчиняти крадіжки, грабежі або займатися торгівлею наркотиками, аби задовольнити свою залежність.

Незаконна діяльність також є однією з детермінант, оскільки залежність від наркотиків може впливати на мислення, прийняття рішень та контроль над поведінкою підлітків. Це може спонукати їх до участі в незаконних діях, таких як вуличні бійки, вандалізм, крадіжки або навіть насильницькі кримінальні правопорушення. Іншим наслідком є залучення неповнолітніх до злочинних груп. Підлітки, залежні від наркотиків, можуть стати легкою мішенню для злочинних груп, які зловживають їх вразливістю. Неповнолітні можуть стати членами угруповань, що займаються збутом наркотиків або виконанням інших злочинних дій.

Окремо доцільно зазначити про кримінальні правопорушення, вчинені у домашній (сімейній) сфері, з використанням фізичного, психологічного чи сексуального насильства щодо подружжя.

Саме наркоманія як фонове явище виступає чинником, який впливає на вчинення правопорушником фізичних, моральних залякувань, знущань щодо членів сім'ї. А тому не можна вести мову про запобігання вчиненню кримінальним правопорушенням у домашній (сімейній) сфері без ефективних заходів боротьби з наркоманією.

Санкція ч. 3 ст. 309 КК України передбачає позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років. Позбавлення волі як вид покарання за саме вживання наркотичних засобів у більшості країн світу вважається непропорційним та неефективним підходом до боротьби з наркоманією. Воно не допомагає ефективно впливати на причини вживання наркотиків та не забезпечує ефективну реабілітацію залежних осіб. Замість цього провідні іноземні країни з розвинутою правовою системою вважають більш ефективними підходами профілактику наркоманії, забезпечення доступу до якісної медичної і психологічної допомоги та соціальної підтримки для залежних осіб.

Погоджуємося з тим, що Україна обрала європейський курс, де наркотики є забороненими. Але звертаємо увагу на певні винятки. Нідерланди ухвалюють закони, які дозволяють вживання деяких наркотичних засобів, зокрема марихуани, за умови, що це відбувається в певних межах і за визначених умов. Однак незаконне виготовлення наркотичних засобів, таких як кокаїн, героїн та інші наркотики, є злочином у Нідерландах, і за такий

злочин можуть настати серйозні правові наслідки. Покарання за такі порушення може становити позбавлення волі, штраф та конфіскацію майна.

Заразом переконані, що кількість кримінальних правопорушень, таких як незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту досить велика для того, щоб декриміналізувати ст. 309 КК України. Адже адміністративне стягнення не є достатнім для запобігання та зменшення наркоманії.

Законопроект внесений з метою, щоб замість покарання великими штрафами чи позбавлення волі до осіб, які вчинили такі правопорушення, насамперед застосовували громадські роботи та лікування, посилаючись на те, що тримання в місцях несвободи не допоможе вилікувати особу чи відбити в неї бажання вживати наркотичні засоби. Наркоманію як залежність важко викоринити, а наявність відповідного покарання певною мірою запобігає тому, аби особи не починали вживати наркотичні засоби. «Один раз спробую і все» – досить поширена думка, особливо серед молоді, але на «одному разі» це в переважній кількості випадків не закінчується. Так і починається наркозалежність, яка тягне за собою психічні розлади, та на фоні якої вчиняються інші кримінальні правопорушення. Звісно, примусове лікування як своєрідний вид «додаткового покарання» має сенс, але варто брати до уваги той факт, що людина сама має усвідомити шкідливість своїх дій для того, щоб лікування було ефективним. Окрім того, виникає питання виконання такого заходу кримінально-правового характеру як лікування, адже для цього потрібні професійні спеціалізовані медичні заклади, кваліфіковані лікарі, значною більшістю психологи, а також відповідне фінансування, яке має відбуватися за рахунок держави.

Як зазначено вище, протиправні діяння, які караються ст. 309 КК України, є найбільш поширеним видом кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Тому ми вважаємо, що декриміналізація ст. 309 КК України є недоцільною. Поділ кримінального правопорушення на злочини та кримінальні про-

ступки вже зменшив суворість покарання для осіб, які вчиняють таке правопорушення.

Однак притягнення виключно до адміністративної відповідальності може навпаки сприяти поширенню наркоманії, адже суспільство буде розуміти, що незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту не є кримінально караним. А сам факт наявності кримінальної відповідальності слугує вагомим елементом стримування до вчинення таких дій.

Працівники поліції як суб'єкти владних повноважень мають виявляти осіб, які порушують законодавство, видати направлення на медичний огляд, проводити тести на вміст в організмі особи наркотичних засобів. Але зазначені функції на практиці майже не застосовуються, оскільки потребують виконання певного алгоритму дій. Адже мало виявити особу, яка вживає чи перевозить наркотичні засоби. Необхідно встановити, чи має місце протиправне діяння в кожному конкретному випадку, та довести, що саме ця особа вчиняє протиправні діяння.

Також необхідно встановити чітку процедуру медичного освідування лікарями, які пройшли навчання (підвищення кваліфікації) за відповідною програмою, згідно з чинним законодавством, наявність засобів, за допомогою яких встановлюють стан особи, та наявність кваліфікованих експертів для встановлення вилучених речовин.

Таким чином, необхідно встановити чіткий процесуальний порядок і забезпечити контроль за його виконанням, оскільки порушення, що були вчинені на будь-якому етапі, чи наявність протоколу про вчинене правопорушення, складеного з помилками та недоліками, є підставою для повернення судами на до оформлення цих протоколів або взагалі закриття справи за відсутністю складу такого правопорушення.

Законотворці також вважають, що використання терміна «наркоманія» не відповідає положенням національних та міжнародних актів. Відповідно до наказу МОЗ України «Про перехід органів і закладів охорони здоров'я України на Міжнародну статистичну класифікацію хвороб і споріднених проблем охорони

здоров'я десятого перегляду» від 08.10.1998 р. № 297 визначено здійснити перехід на Міжнародну статистичну класифікацію хвороб і споріднених проблем охорони здоров'я як єдиний міжнародний нормативний документ для формування системи обліку і звітності в охороні здоров'я [11]. Погоджуємося, що це має сенс, адже термін «наркоманія» є пережитком Радянського Союзу, а оскільки Україна обрала курс на євроінтеграцію, необхідно вживати термін «психічні та поведінкові розлади внаслідок вживання наркотичних засобів і психотропних речовин», що відповідає нормам європейського права та є більш тактовним стосовно осіб, які мають такі захворювання, а також включає утворення колізій у застосуванні судами законодавства.

Висновки. Декриміналізація ст. 309 КК України має різні точки зору. Деякі науковці вважають, що декриміналізація може допомогти у зменшенні наркоманії та злочинності, пов'язаної з наркотиками, оскільки замість кримінального переслідування люди зможуть отримати медичну допомогу та підтримку у здійсненні відповідального вживання наркотиків, а також зменшити тиск на систему правосуддя.

Проте ми вважаємо, що декриміналізація вживання наркотиків може підтвердити негативні соціальні наслідки наркоманії та може виявитися неправильним сигналом для молоді щодо вживання наркотиків. Також висловлюємо занепокоєння, що така декриміналізація може призвести до зростання вживання наркотиків, збільшення ризику шкідливого впливу на здоров'я людей, стане причиною скоєння інших, більш тяжких кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо удосконалення відповідальності за незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту : проект Закону України від 17.02.2023 р. № 9028. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=75629 (дата звернення: 20.10.2023).

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Дод. до № 51. Ст. 1122.

4. Про внесення зміни до статті 309 Кримінального кодексу України щодо звільнення від кримінальної відповідальності осіб, які вчинили злочини у сфері обігу наркотичних засобів, їх аналогів або прекурсорів : проект Закону України від 22.02.2012 р. № 10103. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF7SN00A> (дата звернення: 20.10.2023).

5. Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01.08.2000 р. № 188 (у редакції наказу Міністерства охорони здоров'я України від 29.07.2010 р. № 634). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0512-00#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

6. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо удосконалення відповідальності за незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1652693> (дата звернення: 20.10.2023).

7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22.11.2018 р. № 2617-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2019. № 17. Ст. 71.

8. Постанова Верховного Суду від 23.11.2022 р. у справі № 463/5998/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107557020> (дата звернення: 20.10.2023).

9. Управління ООН з наркотиків і злочинності. URL: <https://www.unodc.org> (дата звернення: 20.10.2023).

10. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 20.10.2023).

11. Про перехід органів і закладів охорони здоров'я України на Міжнародну статистичну класифікацію хвороб і споріднених проблем охорони здоров'я десятого перегляду : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 08.10.1998 р. № 297. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0297282-98#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

Ivashko S.,

PhD in Law, Associate Professor
of the Department of Criminal,
Criminal and Executive Law and Criminology,
Penitentiary Academy of Ukraine,
Chernihiv, Ukraine
ORCID: 0000-0003-2547-9276;

Voroshylova D.,

Postgraduate of the Department of Criminal,
Criminal and Executive Law and Criminology,
Penitentiary Academy of Ukraine,
Chernihiv, Ukraine
ORCID:0009-0008-9920-3671

PUBLIC DANGER OF DRUG ADDICTION AS A CRIMINOLOGY FACTOR OF DECRIMINALIZATION INEXPEDIENCY OF ART. 309 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE

The article provides the author's justification of the decriminalization inexpediency of Art. 309 of the Criminal Code (CC) of Ukraine through a criminological analysis of the public danger of drug addiction as a background phenomenon for crime. The article also analyzed the Draft law No. 9028 on amendments to the Criminal Code of Ukraine and the Code of Ukraine on Administrative Offenses regarding the improvement of liability for illegal production, manufacture, acquisition, storage, transportation or forwarding of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues without the purpose of sale. Considering the fact, the Draft law proposes to exclude Art. 309 from the CC of Ukraine, replacing criminal liability to administrative liability for committing of certain illegal actions, it is emphasized that a number of problematic issues have arisen today regarding the implementation of such a draft law, since both society and state bodies are not ready for such changes.

The conducted analysis showed that the decriminalization of Art. 309 of the CC of Ukraine has different points of view. Some scientists believe that decriminalization can help reduce drug addiction and drug-related crime, as instead of being prosecuted, people will be able to get medical help and support for responsible drug use, and reduce pressure on the justice system. In its turn, a lack of continence in the form of sufficient punishment threat will reproduce committing of a number of new, more serious criminal offenses.

That is why the authors of the article believe that the decriminalization of drug use can confirm the negative social

consequences of drug addiction and can send the wrong message to young people on drug use. Concerns have also been expressed that such decriminalization may lead to an increase in drug use and an increase in the risk of harmful effects on people's health, and even more so will lead to committing of other, more serious criminal offenses.

Key words: *criminal offense, crime, criminal misdeed, criminal responsibility, administrative offense, administrative responsibility, decriminalization, background phenomena for crime, marginal environment, narcotic drugs, drug addiction, juvenile delinquency, involvement of juveniles to narcotic drugs use, criminogenic factors, determinants, self-serving violent crime, violent criminal offenses, criminal groups, criminal offenses in the domestic (family) sphere, prevention, police officers, evidence.*

References

1. Ukraine (2023), *On Amendments to the Criminal Code of Ukraine and the Code of Ukraine on Administrative Offenses on Improving Liability for Illegal Production, Manufacture, Acquisition, Storage, Transportation or Forwarding of Narcotic Drugs, Psychotropic Substances or Their Analogues Without the Purpose of Sale*: Draft Law of Ukraine, available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=75629 (accessed 20 October 2023).

2. Ukraine (2001), *Criminal Code of Ukraine*: Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.

3. Ukraine (1984), *Code of Ukraine on Administrative Offenses*: Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.

4. Ukraine (2012), *On amending Article 309 of the Criminal Code of Ukraine Regarding Exemption from Criminal Liability of Persons Who Have Committed Crimes in the Sphere of Drug Trafficking, Their Analogues or Precursors*: Draft Law of Ukraine, available at: <https://ips.ligazakon.net/document/JF7SN00A> (accessed 20 October 2023).

5. Ukraine (2000), *On the Approval of Tables of Small, Large and Especially Large Sizes of Narcotic Drugs, Psychotropic Substances and Precursors that are in Illegal Circulation*: order of the Ministry of Health of Ukraine, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0512-00#Text> (accessed 20 October 2023).

6. Ukraine (2023), *Explanatory note to the Draft Law of Ukraine "On Amendments to the Criminal Code of Ukraine and the Code of Ukraine on Administrative Offenses Regarding Improvement of Liability for Illegal Production, Manufacturing, Acquisition, Storage, Transportation or Forwarding of Narcotic Drugs, Psychotropic Substances or Their Analogues Without the Purpose of Sale"*, available at: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1652693> (accessed 20 October 2023).

7. Ukraine (2018), *On Amendments to Some Legislative Acts of Ukraine Regarding the Simplification of Pre-trial Investigation of Certain Categories of Criminal Offenses*: Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.

8. Ukraine (2022), *Resolution of the Supreme Court*, available at: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107557020> (accessed 20 October 2023).

9. United Nations Organization (2023), *United Nations Office on Drugs and Crime*, available at: <https://www.unodc.org> (accessed 20 October 2023).

10. Office of the Prosecutor General (2023), *About registered criminal offenses and the results of their pre-trial investigation*, available at: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (accessed 20 October 2023).

11. Ukraine (1998), *On the Transition of Health Care Bodies and Institutions of Ukraine to the International Statistical Classification of Diseases and Related Health Care Problems of the Tenth Revision*: order of the Ministry of Health of Ukraine, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0297282-98#Text> (accessed 20 October 2023).